

საავტორო უფლებების დარღვევისა და პლაგიატის განმარტება თბილისის საქალაქო სასამართლოს ერთი გადაწყვეტილების მაგალითზე

I. შესავალი

საავტორო უფლებებს და მათ დაცვას თანამედროვე საზოგადოებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს, თითოეულ ადამიანს უფლება აქვს დაიცვას თავისი მორალური და მატერიალური ინტერესები, რომლებიც მისი ავტორობით შექმნილი მეცნიერული, ლიტერატურული და მხატვრული ნაშრომების შედეგია.¹ საქართველოს კონსტიტუციაც, ცხადია, იცავს ინტელექტუალურ საკუთრებას, მას ქონებრივი უფლების კატეგორიადაც მოიაზრებს და მესამე პირებისგან აღნიშნული ქონების უნებართვოდ გამოყენებას კრძალავს.²

საავტორო უფლება ნაწარმოების შექმნის მომენტიდანვე წარმოიშობა და ამ მიზნით, ნაწარმოები შექმნილად მიიჩნევა მას შემდეგ, რაც ის რაიმე ობიექტური ფორმითაა წარმოდგენილი და მისი აღქმა და რეპროდუცირებაა შესაძლებელი.³ ნაწარმოების ავტორს უფლება აქვს აღიარებულ იქნეს ავტორად და მოითხოვოს აღიარება ნაწარმოების ყოველ ეგზემპლარზე ნებისმიერი სახით გამოყენებისას, რაც გულისხმობს სათანადოდ მითითებას, ავტორის სახელის მითითების მოთხოვნის ჩათვლით.⁴ ამგვარი მითითების გარეშე, ნაწარმოების გამოყენება და საკუთარ ნამუშევრად წარდგენა დაუშვებელია. კანონით დაცულია ავტორის არა მხოლოდ არაქონებრივი, არამედ ქონებრივი უფლებებიც, რომელთა დარღვევის შემთხვევაშიც, მას შეუძლია ორივე უფლების დაცვის მექანიზმს მიმართოს.⁵

ნაშრომში განხილულია საავტორო უფლების დარღვევისა და პლაგიატის სამართლებრივი განმარტების სპეციფიკა თბილისის საქალაქო სასამართლოს ერთი საინტერესო გადაწყვეტილების მაგალითზე. გადაწყვეტილება საავტორო

¹ კუნცევა-გაბაშვილი, 2000, 15.

² კობახიძე, 2023, 55.

³ „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის პირველი ქვეპუნქტი.

⁴ იქვე, მე-17 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტი.

⁵ საჯაია, 2014, 46.

უფლების ხელყოფისა და კომპენსაციის დაკისრებას ეხება, სადაც სასამართლოს მიერ მნიშვნელოვანი განმარტებებია მოცემული შედგენილ ნაწარმოებზე ავტორობის უფლებისა და ამ ნაწარმოების პლაგიატთან დაკავშირებით. მოცემულ საქმეში მოსარჩელე ნაშრომის (სამეცნიერო სტატიის) ავტორია, რომელიც ერთ-ერთ საიუბილეო, სამეცნიერო კრებულში გამოქვეყნდა და იმავე წელს კრებული ელექტრონულ ვებგვერდზე აიტვირთა. მოგვიანებით, იქვე აიტვირთა მოპასუხის ნაშრომიც, რომელიც მოსარჩელის სამეცნიერო სტატიის 8 ქვეთავს იმავე თანმიმდევრობითა და ფორმით, სქოლიოებისა და აკადემიური წყაროების ჩათვლით, ზუსტად იმეორებდა. მოპასუხემ ნაშრომი დაიცვა ერთ-ერთ უნივერსიტეტში და მიიღო სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხი. სასამართლოს შეფასებით, მოპასუხემ ზემოაღნიშნული სამაგისტრო ნაშრომში მოსარჩელის სტატია სრულად გადაიტანა, გადააკეთა და ავტორის თანხმობის, მისთვის ჰონორარის გადახდის, გამოყენების წყაროსა და ავტორის სახელის მითითების გარეშე დაარღვია მოსარჩელის საავტორო ქონებრივი და არაქონებრივი უფლებები.⁶ იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში მოცემული არ არის პლაგიატის დეფინიცია, სასამართლოს მიერ დადგენილი განმარტება განსაკუთრებით საინტერესოა, მით უმეტეს, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება სამეცნიერო ნაშრომებზე საავტორო უფლების დაცვის კუთხით მნიშვნელოვან პრეცედენტს ქმნის.

II. ავტორობის უფლება

მეცნიერების, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებთა შექმნისას, ნაწარმოების ავტორს აქვს საავტორო ქონებრივი და პირადი არაქონებრივი უფლებები, რომელთაც საქართველოს კანონი „სავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ აწესრიგებს. ნაწარმოების ავტორად აღიარების უფლება პირველი არაქონებრივი უფლებაა, რაც გულისხმობს ავტორის უფლებას, მოითხოვოს მისი ავტორობის აღიარება ცხადად და არაორაზროვნად.⁷ მოცემულ საქმეში სასამართლო ეყრდნობა როგორც ეროვნულ კანონმდებლობას, ისე საერთაშორისო კონვენციებს, რომელთა მიზანიც შეძლებისდაგვარად ეფექტიანად და ერთი წესით ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებებზე ავტორთა უფლებების დაცვაა.⁸

⁶ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2018 წლი 7 მარტის N2/218559-17 გადაწყვეტილება.

⁷ გაბუნია, თაქთაქიშვილი, 2016, 50.

⁸ იქვე, 18.

„საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ავტორის უფლება ნაწარმოების შექმნის მომენტიდან წარმოიშობა და ბერნის კონვენციაც ადასტურებს, რომ საავტორო უფლებებით სარგებლობა და მათი გამოყენება არ არის დაკავშირებული რაიმე ფორმალობის შესრულებაზე, მაგალითად, აუცილებელი არაა ნაწარმოების რეგისტრაცია ან მისი სხვაგვარად გაფორმება, ნაწარმოები უკვე შექმნილად მიიჩნევა, როდესაც იგი რაიმე ობიექტური ფორმითაა გამოხატული, რაც მისი აღქმისა და რეპროდუცირების საშუალებას იძლევა.⁹ ავტორობის, როგორც უმთავრესი პირადი არაქონებრივი უფლების, არსი გამოხატულია ნაწარმოების შემქმნელის უფლებაში, მოითხოვოს ნაწარმოების ავტორად ცნობა და აუკრძალოს სხვა პირს, მიითვისოს მისი ნაწარმოები.¹⁰

თბილისის საქალაქო სასამართლო მართებულად მიუთითებს „ლიტერატურული და მხატვრულ ნაწარმოებთა დაცვის შესახებ“ ბერნის კონვენციის მე-2 მუხლის პირველ პუნქტზე, რომლის თანახმადაც, „ლიტერატურულ და მხატვრულ ნაწარმოებში“ იგულისხმება ყველა ნაწარმოები მეცნიერებისა და ხელოვნების დარგებშიც, რა საშუალებითაც და რა ფორმითაც არ უნდა იყოს იგი გამოხატული, ასევე „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მეხუთე მუხლის პირველ პუნქტზე, რომლის მიხედვითაც, საავტორო უფლება ვრცელდება მეცნიერების, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებებზე. მოცემულ საქმეში სწორედ სამეცნიერო ნაშრომის ავტორობის უფლებაა დარღვეული, რასთან დაკავშირებითაც სასამართლო განმარტავს ავტორის, სტატიის შემდგენელის, უფლებას, მასალის შერჩევასა და განლაგებაზე, როგორც მისი ინტელექტუალური საქმიანობის შედეგს და ნაწარმოების შემდგენელის ვალდებულებას შედგენილ ნაწარმოებში შესულ ნაწარმოებთა ავტორების საავტორო უფლების დაცვასთან დაკავშირებით.¹¹

სასამართლომ სამეცნიერო ნაშრომი მიიჩნია შედგენილ ნაწარმოებად და ამ კუთხით განსაზღვრა ნაწარმოების ავტორობისა და მისი დაცვის უნარიანობის კრიტერიუმი, ამასთან, სტატიის სხვა სამეცნიერო-იურიდიულ ნაშრომებთან ერთად ერთ-ერთ საიუბილეო კრებულში გამოქვეყნებით მის გარკვეული სამეცნიერო ღირებულებას გაუსვა ხაზი. ავტორობის უფლებისა და დაცვის უნარიანად გამოცხადებასთან დაკავშირებით სასამართლოს მიდგომა მართე-

⁹ ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოებების დაცვის შესახებ ბერნის კონვენციის (1886 წ.) მოკლე მიმოხილვა, იხ., <<https://www.sakpatenti.gov.ge/ka/page/56/>> [08.09.2025]

¹⁰ ძამუკაშვილი, 2012, 237.

¹¹ იხ., „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლი.

ბულია, თუმცა მან არასწორად მიაკუთვნა სამეცნიერო სტატია შედგენილი ნაწარმოების კატეგორიას. „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, ლიტერატურული ნაწარმოებია, მაგალითად, წიგნი, ბროშურა, სტატია, კომპიუტერული პროგრამა და ა.შ. ამ შემთხვევაში, სამეცნიერო სტატია არის ლიტერატურული ნაწარმოები და არა შედგენილი ნაწარმოები. თავად ის კრებული, სადაც სამეცნიერო სტატია გამოქვეყნდა, ნამდვილად შედგენილი ნაწარმოების კატეგორიაა, მაგრამ ცალკეული სტატია ლიტერატურული ნაწარმოებია და შესაბამისად, სასამართლომ მართებულად ვერ განსაზღვრა და მიაკუთვნა იგი კონკრეტულ სფეროს.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, მართალია, ნაწარმოები უნდა მიეკუთვნებოდეს განსაზღვრულ სფეროს, იქნება ეს მეცნიერება, ლიტერატურა თუ ხელოვნება, მაგრამ საავტორო სამართლის მიზნებისთვის ზოგჯერ მათი გამოცალკევება შეუძლებელია, ვინაიდან ლიტერატურული ნაწარმოები შეიძლება მიჩნეულ იქნეს მეცნიერულ ნაწარმოებადაც, ანუ იგი ერთდროულად შესაძლებელია მიეკუთვნებოდეს როგორც მეცნიერებას, ისე ლიტერატურას და იგივე მსჯელობაა შესაძლებელი სამართლის სფეროსთან მიმართებითაც.¹² გარდა ამისა, საავტორო უფლება დაცვისუნარიანი იმ შემთხვევაშიც არის, შესაძლებელია თუ არა მისი კონკრეტულად რომელიმე სფეროსთვის მიკუთვნება, რადგან „საავტორო სამართლის სფეროში სხვადასხვა ქვეყნის ეროვნული კანონმდებლობა დაცული ობიექტების მიახლოებით და არა ამომწურავ ჩამონათვალს შეიცავს... საავტორო სამართალი არ ისწრაფვის, მოიცვას ყველა შესაძლო ურთიერთობა, რომელიც დაკავშირებულია ნაწარმოების არსებობასთან“¹³. შეიძლება ითქვას, რომ საქალაქო სასამართლომ, ერთი მხრივ, სწორად განმარტა ავტორობის უფლება და მეორე მხრივ, არასწორად განსაზღვრა ნაწარმოების კატეგორია, რადგან შედგენილი ნაწარმოები და ლიტერატურული ნაწარმოები, ცხადია, განსხვავებული ინტელექტუალური შრომის შედეგი და კატეგორიაა, შესაბამისად უფლების დაცვისა და სამართლებრივი შედეგების თვალსაზრისითაც ერთმანეთისგან განსხვავდება.

¹² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 1 დეკემბრის №ს-468-780-09 განჩინება.

¹³ იქვე.

III. ინტელექტუალური საკუთრების ხელშეუხებლობისა და რეკუთაცის პატივისცემის უფლება

ნაწარმოების ავტორს უფლება აქვს მოითხოვოს ავტორად აღიარება, ასევე დაიცვას რეპუტაციის უფლება.¹⁴ ამას აღიარებს ბერნის კონვენციაც და „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლიც. მოცემულ საქმეში სამეცნიერო სტატიას, ავტორისგან ყოველგვარი ნებართვისა და მისი სახელის მითითების გარეშე, შეუცვალეს სახელი, მიუთითეს სხვა ავტორი, გადააკეთეს და დაანაწევრეს ავტორის მსჯელობა, რამაც დაარღვია მისი ავტორობისა და ნაწარმოების ხელშეუხებლობის უფლება.

ნაწარმოების ავტორს შეუძლია დაიცვას საკუთარი ნაწარმოები ყოველგვარი ხელყოფისა და დამახინჯებისგან, რაც მისი პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის პატივისცემის უფლებას დაარღვევს და ამ მიზნით, დაუშვებელია სამეცნიერო ნაწარმოების გამოქვეყნება მისი შემცირებით, წინასიტყვაობის, კონკრეტული თავების შეცვლისა თუ სახელის გადარქმევით.¹⁵ სწორედ მსგავსია განსახილველ შემთხვევაშიც, სასამართლომ ამ მიმართულებით მართებულად შეაფასა და იმსჯელა ინტელექტუალური საკუთრების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებაზე. რაც შეეხება ნაწარმოების ადაპტაციას, სასამართლომ აღნიშნული ნაწარმოები ლიტერატურის სფეროს მიაკუთვნა და განმარტა ბერნის კონვენციის მე-12 მუხლი, რომელიც ნაწარმოების ავტორს უფლებას ანიჭებს, ნებართვა გასცეს ნაწარმოების ადაპტირების, არანაწილებებისა და სხვა ცვლილებებისთვის. სამართალშემფარდებელმა ასევე მოიხმო „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლი, რომელიც ადაპტაციას არა მხოლოდ ლიტერატურული ნაწარმოების, არამედ სამეცნიერო ნაწარმოების გადამუშავების სახედაც აღიარებს. აქედან გამომდინარე, შესაძლოა ითქვას, რომ სასამართლომ მკაფიოდ ვერ განსაზღვრა სამეცნიერო სტატიის კატეგორია.

IV. რეპროდუცირების უფლება და საავტორო ჰონორარი

„საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონი განმარტავს რეპროდუცირების უფლებას, რაც გულისხმობს ნაწარმოების ერთი

¹⁴ Van Caenagem, 2024, 4.

¹⁵ დამუკაშვილი, 2012, 240.

ან ერთზე მეტი ასლის დამზადებას ნებისმიერი საშუალებითა და ფორმით.¹⁶ ეს უფლება საავტორო და მომიჯნავე უფლების მფლობელის კუთვნილი ქონებრივი უფლებაა და მისი განხორციელებისთვის მითითებული უფლების მფლობელს ჰონორარი ეკუთვნის.¹⁷ კანონმდებლობით გათვალისწინებული საავტორო უფლებით სარგებლობისას არსებული გამონაკლისი, როდესაც ავტორის ნებართვა და მისთვის საავტორო ჰონორარის გადახდა არ არის აუცილებელი, ასეთი შემთხვევებია გამოქვეყნებული ნაწარმოებებიდან: სამეცნიერო, კვლევითი, პოლემიკური, კრიტიკული და საინფორმაციო მიზნებისთვის ციტირება ან ილუსტრირება. თუმცა აღნიშნული დასაშვებია ამგვარი ნაწარმოების ავტორის ციტირებით, ანუ მისი ავტორად აღიარებით, რაც, ცხადია, ნაწარმოების სრულად, უცვლელი სახით გადატანას კრძალავს.¹⁸

სასამართლომ განმარტა, რომ ავტორის რეპროდუცირების უფლებაც დაირღვა, რადგან ნაშრომის გამრავლება – მისი ჩანერა ელექტრონული ფორმით და ასლის ატვირთვა ელექტრონულ ვებგვერდზე არღვევდა ავტორის დასახელებულ ქონებრივ უფლებას, ამასთან, რადგან ავტორისთვის ჰონორარი არ გადაუხდიათ, ასევე დაირღვა ავტორის ჰონორარის მიღებაზე საავტორო ქონებრივი უფლებაც. ჰონორარის გამომგარიშებისას სასამართლო დაეყრდნო იმ გარემოებას, რომ ნაშრომი უნებართვოდ გამოიყენეს, გადანერეს თავისი სქოლიოებით და რადგან იგი კომერციული მიზნით არ გამოუყენებიათ, ერთჯერადი კომპენსაციის ოდენობა შინაგანი რწმენისა და გონივრული გაანგარიშების საფუძველზე გამოითვალა, რაც დააფუძნა საქართველოში არსებულ სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობასა და ქვეყანაში საშუალო სტატისტიკური ხელფასის ოდენობას, თუმცა რამდენადაა მართებული კომპენსაციის ის ოდენობა, რაც სასამართლომ გამოთვალა და რას გულისხმობს გონივრული გაანგარიშება კომპენსაციის გამოთვლისას, ეს ცალკე განხილვის საგანია და მისი ანალიზი გასცდება ნაშრომის ფარგლებს.

V. პლაგიატი

პლაგიატის, როგორც ცნების, უნივერსალურად აღიარებული და ერთმნიშვნელოვანი განმარტება არ არსებობს, პირიქით, ეს ტერმინი განსხვავებული

¹⁶ იხ., „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის, „ო“ ქვეპუნქტი.

¹⁷ ააიპ „საქართველოს საავტორო უფლებათა ასოციაცია ბუნებრივი უფლებების კოლექციურ საფუძველზე მმართველი ორგანიზაცია“, Amicus Curiae Nac877, 2018 წლის 9 აგვისტო, <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1926>> [08.09.2025]

¹⁸ ავტორის უბის წიგნაკი, 2013, 29-30.

ინტერპრეტაციებით ხასიათდება და ისეთ ქმედებათა სპექტრსაც მოიცავს, რომელიც სცილდება მხოლოდ სხვისი ტექსტის სიტყვასიტყვით გადმოტანას ან პირდაპირ მითვისებას¹⁹. პლაგიატის დეფინიცია „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონშიც არ არის განსაზღვრული, თუმცა განსახილველი გადანყვეტილება სამეცნიერო ნაშრომის პლაგიატის განმარტების ერთგვარ პრეცედენტს ქმნის.

ლექსიკონური განმარტებების თანახმად²⁰, პლაგიატი „სხვისი ნააზრევის, ინტელექტუალური შრომის, ტექსტის, იდეის, კონცეფციის, ვიზუალური ან/და აუდიო მასალის, ნებისმიერი სახის მონაცემის მითვისებას, თავისად გამოცხადებას“, ავტორის მიუთითებლად მის თარგმნას, ყიდვას და ან გავრცელებას ნიშნავს²¹. მსგავსადვე განმარტებული ვებსტერის სამართლებრივ ლექსიკონშიც, სადაც აღნიშნულია, რომ პლაგიატი არის ვინმეს სიტყვებისა და იდეების კოპირება/მოპარვა და მათი საკუთრად წარდგენა.²² სამეცნიერო კვლევისას პლაგიატისგან თავის არიდება სხვისი მოსაზრებებისა და წინადადებების ციტირების წესის დაცვით ხდება, ანუ ციტირებისა და წყაროს დამოწმებისა აუცილებელია ავტორის სათანადო წესით მითითება.²³

საზოგადოების მხრიდან პლაგიატისადმი დამოკიდებულება დაკავშირებულია კულტურულ ცნობიერებასთან. ვინაიდან ინტელექტუალური ნაშრომიც ისეთივე საკუთრებაა, როგორიც სხვა მატერიალური ქონება, მისი არაკეთილსინდისიერი გზით გამოყენება, რასაკვირველია, დასჯადია და ამ ქმედებით ირღვევა არა მხოლოდ კანონი, არამედ ზოგიერთ შემთხვევაში ილახება ადამიანის ღირსებაც.²⁴ ნაწარმოების მიმთვისებლის, ე.წ. „პლაგიატორის“ პასუხისმგებლობის გარეშე დატოვება და დაუსჯელობა, ცხადია, სხვისთვისაც წამახალისებელი იქნება, რომ უსამართლოდ, ზედმეტი კვლევისა და შრომის გარეშე მიაღწიონ წარმატებასა და აღიარებას, რაც ძალიან არაეთიკური და ამორალურია, განსაკუთრებით, აკადემიურ სფეროებსა და წრეში.²⁵ პლაგიატი მხოლოდ ნაშრომის მოპარვას და მითვისებას არ გულისხმობს, ესაა – ავტორობაზე პრეტენზია, რაც, ბუნებრივია, ნაშრომის შემქმნელის, ავტორის, პიროვნული უფლებებისა

¹⁹ Latourette, 2010, 14.

²⁰ “Plagiarism”, Cambridge Dictionary, <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/plagiarism>> [08.09.25]

²¹ „პლაგიატი“, <<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=10&t=4233>> [08.09.25]; ასევე, იხ., Mohammed, 2022, 1; Shahabuddin, 2009, 353.

²² Webster’s New World Law Dictionary, 2006, 200.

²³ კაჭარავა, მარწყვიშვილი, ხეჩუაშვილი, 2007, 79.

²⁴ ზურაბაშვილი, კვირკველია, 2019, 8.

²⁵ Shahabuddin, 2009, 356.

და ღირსების შელახვას განაპირობებს, ამ უფლებათა დარღვევა კი აუცილებლად მოითხოვს შესაბამის ანაზღაურებას.²⁶

სამეცნიერო ნაშრომთან დაკავშირებით პლაგიატი კი, სასამართლომ შემდეგნაირად განმარტა: სამეცნიერო სტატია შედგენილი ნაწარმოებია, შესაბამისად, მოსარჩელეს, როგორც ავტორს, ეკუთვნის საავტორო უფლება მასალის შერჩევასა და განლაგებაზე, რაც უდავოდ მისი ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგია და მისი ე.წ. „კოპირაიტის“ ხერხით სამაგისტრო ნაშრომში გადატანა წყაროსა და ავტორის მიუთითებლად ხელყოფს ავტორის კონსტიტუციითა და კანონით დაცულ უფლებებს. სამეცნიერო ნაშრომში არ იგულისხმება მხოლოდ ისეთი გამოკვლევები, რომლებსაც თან ერთვის დიაგრამები და ფორმულები, ანუ ის არ მიემართება მხოლოდ ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებს, არამედ ტერმინ „სამეცნიეროში“ მოიაზრება უნივერსიტეტებში დამკვიდრებული გაგება.²⁷

რაც შეეხება ავტორის უფლებას, საკუთარი სურვილისამებრ შეარჩიოს და განათავსოს მასალა ნაშრომში, რასაკვირველია, ამგვარი სამეცნიერო ნაშრომი ეფუძნება სხვათა მოსაზრებებს, ნაშრომებსა და დასკვნას და ის არ არის მხოლოდ ავტორის მონოლოგი. სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი ახლებურად წარმოაჩენს სხვათა ნააზრევს, კვლევის მიზნებისთვის იყენებს კრიტიკულ ლიტერატურას და მათ თავისი ხედვითა და ინტერპრეტაციით განალაგებს საკუთარ ნაშრომში, თუმცა ამისთვის უნდა დაიცვას აკადემიური კეთილსინდისიერება, რის გარეშეც, როგორც სასამართლოც განმარტავს, ირღვევა ავტორის უფლებები.

კანონით განსაზღვრული არ არის სხვისი ნაწარმოების გამოყენების პროცენტული ჩარჩოები, რაც არ გულისხმობს იმას, რომ სხვისი ნაშრომის მხოლოდ სრულად გამოყენება იწვევს საავტორო უფლებების დარღვევას, არამედ საკუთარი სახელით სხვისი ნაშრომის გამოქვეყნება უკვე არის საავტორო უფლების ისეთი დარღვევა, როგორიცაა პლაგიატი.²⁸ მოცემულ შემთხვევაშიც სასამართლომ განმარტა, რომ ავტორის მიუთითებლად, სიტყვასიტყვითაა გადანერვილი სამეცნიერო სტატიის მნიშვნელოვანი ნაწილი და ამასთან, სხვისი ნაშრომი საზოგადოებისთვის წარდგენილია (ელექტრონულ ვებგვერდზე, ასევე, უნივერსიტეტში სამაგისტრო ნაშრომების დაცვის კოლეგიასთან, სამეცნიერო ხელმძღვანელთან), როგორც საკუთარი.

²⁶ Bergadaà, 2021, 29.

²⁷ ეკო, 2014, 55.

²⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის პირველი დეკემბრის Nას-468-780-09 განჩინება.

აღსანიშნია, რომ პლაგიატის გამოყენების რამდენიმე განსხვავებული სახე არსებობს და ამათგან, ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებულია – ე.წ. “CTRL-C”, ანუ „კოპირება“, როდესაც ნაშრომში ყოველგვარი ცვლილების გარეშე ერთი წყაროდან მნიშვნელოვანი ნაწილებია მითითებული წყაროების მითითებისა და ავტორის აღნიშვნის გარეშე.²⁹ მოცემულ შემთხვევაში სასამართლომ ე.წ. „კოპირების ხერხის ნაცვლად გამოიყენა ტერმინი „კოპირაიტი“, რაც, ცხადია, განსხვავებული შინაარსის მატარებელია. „კოპირაიტი“ სიტყვასიტყვით „საავტორო უფლებას“ ნიშნავს, ანუ ავტორის უფლებას ნაწარმოებზე, ასეთად იწოდებოდეს, ხოლო ამ შემთხვევაში მისი, როგორც წყაროების გადატანის ხერხად წარმოჩენა, ცხადია, ტერმინოლოგიური აღრევაა და მნიშვნელოვანი შინაარსობრივი უზუსტობა.

სასამართლო შეფასებით, იმისთვის, რომ ნაწარმოები არ იყოს პლაგიატი, აუცილებელია წყაროების სათანადოდ დამონმება და ავტორის მითითება, ამ აკადემიური წერის მოთხოვნებისა და აკადემიური კეთილსინდისიერების დაუშვებლად, რასაკვირველია, ნაშრომის შინაარსობრივი ღირებულება გაუფასურდება და მნიშვნელოვანია, მკითხველამდე ის სათანადო ფორმის დაცვით მივიდეს.³⁰ სათანადო ციტირებაში იგულისხმება წყაროსთან დაკავშირებით ისეთი ინფორმაციის მითითება, როგორიცაა, ავტორის ინიციალები, სახელი და გვარი, წყაროს დასახელება, გამოცემის თარიღი და ადგილი, გამოცემის ნომერი, გამომცემლობა, ელექტრონული ბმული და ა.შ. ანუ ციტირებისას უმნიშვნელოვანესია მკითხველს საკმარისი ინფორმაცია ჰქონდეს მიწოდებული წყაროს დასადგენად და შემდეგ საჭიროების შემთხვევაში – მოსაძებნად, რაც ავტორს ასევე ეხმარება თავიდან აირიდოს აკადემიური სიყალბე – ანუ პლაგიატი.³¹ სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ სამეცნიერო ნაშრომის პლაგიატი ხელყოფს ავტორის კონსტიტუციითა და კანონით დაცულ უფლებებს, ვინაიდან ინტელექტუალური, იგივე არამატერიალური საკუთრებაა და ის სხვა, მატერიალური ქონების მსგავსად პირადი საკუთრებაა, რომელსაც შესაბამისად იცავს კონსტიტუცია, ეროვნული კანონმდებლობა და საერთაშორისო კონვენციები.³²

პლაგიატი სერიოზული პრობლემაა არამხოლოდ აკადემიური სფეროს წარმომადგენლებისთვის, არამედ ზოგადად საზოგადოებისთვის, რადგან ესაა ეთიკის, მორალისა და სამართლის უგულვებელყოფა, რომელიც ცუდ მაგა-

²⁹ იქვე, 13.

³⁰ აკადემიური წერა, 2022, 23.

³¹ იქვე, 54.

³² Gubby, 2016, 126.

ლითს აძლევს სტუდენტებსა და საერთოდ, მომავალ თაობებს – მისი დაფარვა გაუმართლებელია, მეტიც, აკადემიურ საზოგადოებაში განსაკუთრებით უნდა ზრუნავდნენ იმაზე, რომ აკადემიური კეთილსინდისიერება დაცული იყოს.³³ წინამდებარე სასამართლო გადაწყვეტილების ანალიზიც ცხადყოფს, რომ თანამედროვე ციფრულ ეპოქაში „არაფერია დაფარული, რომ არ გაცხადდეს და დამალული, რომ არ გამჟღავნდეს“ (ლკ. 12:2) შესაბამისად, აკადემიურ საზოგადოებაში და განსაკუთრებით უნივერსიტეტებში, პლაგიატთან ბრძოლის ფორმალური რეგულაციები მკაცრად უნდა იქნეს დაცული³⁴, რაც ინტელექტუალური საკუთრების დაცვასთან ერთად, ურთიერთპატივისცემისა და აკადემიური კეთილსინდისიერების დაცვასაც გულისხმობს.

VI. დისკუსია

თანამედროვე ციფრულ სამყაროში, როდესაც ყველას მიუწვდება ხელი ელექტრონულ სივრცეში განთავსებულ სამეცნიერო თუ სხვა სახის ინტელექტუალურ ნაშრომებსა და მათ დამუშავებაზე, საავტორო უფლებების დარღვევის რისკი მზარდია. ამის საპირისპიროდ, საზოგადოებაში პლაგიატთან დაკავშირებით ცნობიერების ამაღლება აუცილებელია. ეთიკურ-მორალურ პრინციპებთან ერთად, აკადემიური კეთილსინდისიერებისა და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა, განსაკუთრებით საუნივერსიტეტო და აკადემიურ სივრცეში, რომ აუცილებელია – ამაზე სტუდენტებიცა და პროფესორებიც ერთხმად უნდა თანხმდებოდნენ, რადგან აკადემიური არაკეთილსინდისიერების კლასიკური სახე, სწორედ სამეცნიერო ნაშრომთა პლაგიატია. ამგვარი პლაგიატის გამოვლენა და მით უფრო, მისი ეფექტიანი პრევენციის მექანიზმების შემუშავება კი, ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან პლაგიატის დაფარვა და მისგან გამონეული პასუხისმგებლობის თავიდან აცილება, სხვისთვის შესაძლოა წამახალისებელი ქმედება, ხოლო ნაშრომის შემქმნელისთვის მოტივაციის დაკარგვის, პიროვნული უფლებების დარღვევისა და ღირსების შელახვის საფრთხე იყოს.

აღსანიშნია, რომ პლაგიატისას შესაძლოა დაირღვეს, ავტორის, როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი საავტორო უფლებები, რასთან დაკავშირებითაც საქალაქო სასამართლომ სწორი განმარტებები ჩამოაყალიბა ინტელექტუალური საკუთრების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებაზე, თუმცა არასწორად იმსჯელა ნაშრომის კლასიფიცირებისას, ვინაიდან სა-

³³ Shahabuddin, 2009, 356.

³⁴ ზურაბაშვილი, კვირკველია, 2019, 11.

მეცნიერო ნაშრომი, საქართველოს კანონის „საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა შესახებ“ ჰერმენევტიკიდან გამომდინარე, ლიტერატურული ნაწარმოების კატეგორიაა და არა შედგენილის.

საქალაქო სასამართლოს მსჯელობა ავტორობის უფლების დარღვევის, ავტორობის უფლების აღიარებისა და პლაგიატთან დაკავშირებით – მნიშვნელოვან განმარტებებს შეიცავს და ერთგვარ პრეცედენტს ქმნის, მით უფრო, რომ არ არსებობს პლაგიატის ერთმნიშვნელოვნად დამკვიდრებული და უნივერსალურად აღიარებული დეფინიცია. ამასთან, სამეცნიერო ნაშრომის პლაგიატის სასამართლოსეული განმარტება, მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეულ საკითხებთან დაკავშირებით ზედაპირულია და ტერმინოლოგიურ შეცდომებსაც შეიცავს, ვფიქრობ, აკადემიური სფეროს წარმომადგენლებისა და ზოგადად, საზოგადოებისთვის, იმის ხაზგასმა იქნება, რომ გონებრივი შრომის შედეგს – ინტელექტუალურ საკუთრებას, განსაკუთრებული დაცვა და კეთილსინდისიერება სჭირდება.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ავტორის უბის წიგნაკი, საქართველოს საავტორო უფლებათა ასოციაცია, თბილისი, 2013
- აკადემიური წერა, საქართველოს იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2022
- გაბუნია დ., თაქთაქიშვილი გ., საერთაშორისო საავტორო სამართალი, წიგნი I, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2016
- ეკო უ., როგორ დავწეროთ საკვალიფიკაციო ნაშრომი, ს. კენჭოშვილის თარგმანი, თბილისი, 2014
- ზურაბაშვილი ს., კვირკველია ხ., პლაგიატი და მისი გამოვლენის ათი შემთხვევა აკადემიურ ნაშრომში, წიგნში: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური წერის ცენტრის პირველი სტუდენტური კონფერენციის მასალების კრებული, თბილისი, 2019
- კობახიძე ო., მუსიკალური ნაწარმოების ლიცენზირება აუდიოვიზუალურ ნაწარმოებში ჩართვის მიზნით, ჟურნ. „ორბელისანი“, თბილისი, 2023
- კაჭარავა ლ., მარწყვიშვილი ხ., ხეჩუაშვილი ., აკადემიური წერა დამწყებთათვის, თბილისი, 2007
- კუნცევა-გაბაშვილი ნ., საავტორო და მომიჯნავე უფლებების დაცვის საერთაშორისო რეგულირება და მართვა, თბილისი, 2000
- საჯაია ლ., ავტორის პირადი არაქონებრივი უფლებები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2014
- ძამუკაშვილი დ., ინტელექტუალურ უფლებათა სამართალი, თბილისი, 2012
- Bergadaà M., Academic Plagiarism, Understanding It to Take Responsible Action, Globethics.net Research Ethics No.1, Geneva, 2021

- Gubby H., English Legal Terminology: Legal Concepts in Language, 4th Ed., Eleven International Publishing, 2016
- Latourette W.A., Plagiarism: Legal and Ethical Implications for the University, The Journal of College and University Law, Vol.37, No.1, 2010
- Mohammed N.I., Nisar A.K., Mohammed O.A.W., Mohsin R.K., Plagiarism: All About How to Avoid, British Journal of English Linguistics, Vol. 10, No. 2022
- Shahabuddin S., Plagiarism in Academia, International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, Vol.21, No.21, 2009
- Van Caenegem W., Intellectual and Property Law, 4th Ed., LexiNexis, 2024
- Webster's New World Law Dictionary, Edited by S. E. Wild, Wiley Publishing, 2006